

P R O E V E

VAN DE

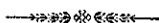
GESCHIKTHEID DER FRIESCHE TAAL

VOOR HET

VERHEVENE,

DOOR

J. D. ANKRINGA.

MM. HH., G. MM!

Toen de tijd naderde, ja, gelijk het mij toefcheen, al fneller en fneller zijne fchreden richtte, tot den dag, die nu gekomen is, op welken ik beloofd had in deze achtbare Vergadering het woord te zullen voeren, en ik al meer en meer bekommerd werd, of hetgeen ik voorgenomen had, U, G. HH! voor te dragen, wel de aandacht zoude verdienen van mannen, die, met het merg van wetenfchap gevoed, een diepzinniger onderwerp en dat wel van meer dadelijk en noodzakelijk nut gewoon zijn van deze plaats te hooren, zag ik een vlindertjen fladderen voorby mijn venfter. Ook dit fchepfel, dacht ik, geniet het heerlijke der natuur en verheugt zich in zijn aanzijn. Ook hij vliegt. Wel niet zoo hoog als die zangvogeltjens, die daar darterlend in de toppen der boomen zich verlustigen in de fchoonheid van het koesterend lenteweder. Zijne vlucht is nog minder te vergelijken by die des konings der vogelen, by die des adelaars, die de hoogfte rotfen tot zijn

verblijfplaats heeft gekozen en van daar der zon in het aanschijn streeft. En toch ook het vlinttertjen vliegt, en zijn bestaan wordt door den natuuronderzoeker niet geheel, niet altijd der aandacht onwaardig gekeurd.

Ik heb voorgenomen MM. HH.! U voor te lezen: eene *Proeve van de geschiktheid der Friesche taal, ook voor het verhevene*. Misschien wordt eene zoodanige proeve onnoodig geacht door sommigen, die in de heerlijke gewrochten van den onvolprezen Gijsbert Japicx, in den dichtertlijken schat van den verhevenen Salverda, in de welgeslaagde vertolking van eenige stukken van Shakspeare door onzen Posthumus, in vele stukken van de beide Halbertsmaas, als ook in de herinnering aan de, voor eenige jaren ter dezer plaats gehoorde, roerende lijkrede op den dichter Salverda, door den oudste der Halbertsmaas gehouden, afdoende blijken meenen gevonden te hebben van de genoegzame geschiktheid der Friesche taal voor het verhevene. Gaarne deel ik in het gevoelen van dezen onder mijne Hoorders, maar toch kan ik het niet voor overtollig houden dit gevoelen meer en meer op te wekken, en wenschte ik mijne geringe krachten daaraan te besteden.

Stond er een Homerus, of Pindarus of Aeschylus of Demosthenes op, en bediende hij zich van de Friesche taal tot het voertuig van zijne grootsche gedachten, zijne werken zouden bij die zijner Grieksche voorgangers geenszins in de schaduw behoeven te staan. Beide talen toch hebben, wat hare buigbaarheid, welluidendheid en geschiktheid voor woordenfamenstelling betreft, groote overeenkomst, volgens mijn oordeel althands, van het welk de geleerde Epkema ook gantsch niet vreemd is. Evenwel kunnen ook geringere vernuften, dan ik daar noemde, het hunne bydragen.

Door de hoogere klasfen van de maatschappy wordt de Friesche taal niet gesproken en dien ten gevolge ook niet,

althands weinig, gelezen, dit maakt dat de schrijvers in die taal, die nog al betrekkelijk velen zijn, zich in hunne geschriften, de een meer de ander minder, maar dikwijls te veel, richten naar de denkbeelden hunner lezers, de leden van lagere en mindere klasfen der famenleving, en jacht maken op zoogenaamde naïve, dikwijls alles behalve kiefche, uitdrukkingen. Wie Uwer, G. HH.! gevoelt niet met my dat dergelijke handelwijze meer gefchikt is om de achting voor die taal te doen zinken, dan haar te verheffen. Velen dier schrijvers zijn ook niet altijd voor hunne taak genoegzaam berekend. Velen ook hier vatten de pen op, die beter zouden doen haar stilletjens te laten rusten. Er zijn uitzonderingen, en van het, misfchien wat hard, door my geuite oordeel, wil ik gaarne ettelijke in de jaarboekjens voorkomende ftukjens, en de bemoeiingen van het *Selscip foar Fryfche Taal in Scriftenkinnifche vrygefproken hebben.*

Mijne proeve beftaat uit de vertolking van een gedeelte van het Treurfpel *Agamemnon*, door Aefchylus, en wel die van den eerften Rei, voorafgegaan door de alleenfpraak van den Waker.

Het Treurfpeldicht, althands by Aefchylus, den oudfte der drie bekende Griekfche Treurfpeldichters, en bepaaldelijk de *Agamemnon*, hetwelk het eerfte is van een drietal by elkander behoorende Treurfpelen, die tot de gefchiedenis van eene en dezelfde familie betrekking hebben (*τριλογία Ὀρεστέας*), komt my voor, als ontftaan uit de vroegere Lofgezangen ter eere van Bacchus of Dionyfus, den Wijngod, om den prijs van eenen bok (*πράγος*) voor den fchoonftzingende, gevormd te zijn uit de Koren of Reizangen, die er als het ware de kern van uitmaken, en aan elkander geregen zijn door eene alleenfpraak of famenfpraak van twee, foms drie, personen, waardoor het dichtftuk van deze foort dus allengskens tot de tegenwoordige

*

gedaante gekomen is, zijnde de voorstelling van eene handeling door middel van gesprekken van hierin betrokken personen. Natuurlijk bevat het oudste Treurspeldicht, behalve het Koor of den Rei, maar weinige handelenden of sprekenden, en wordt de Rei, offchoon uit meerdere personen bestaande, slechts, voor het meerendeel althands, door eenen voorgedragen of liever gezongen. Deze dichtfoort behoort derhalve tot de verhevenste poezy, die men het Lierdicht noemt; en die geheel door het gevoel of de opbruifschende gedachte ingegeven, aan geene logifche orde is gebonden.

Zulke Koren of Reigezangen, uitgevoerd door den Rei, bestaande uit de achtbaarste Grijsaarts, welke den raad des Konings uitmaken en niet meer ten strijde trekken, vinden wy in dit Treurspel ten getale van zeven. Het onderwerp van het geheel is de terugkomst van Agamemnon, na de verovering en verwoesting van Troje, welke onmiddelijk gevolgd wordt van den moord, aan hem gepleegd door zijne gemalin Clytæmnestra en haren medestander Aegisthus.

De eerste Rei, van vs. 39—223 bevat het verhaal van de uittocht der Argiven naar Ilium of Troje, met vermelding van de reden, waarom; het oponthoud in de haven van Aulis door toedoen van de vertoornde Artemis; en de verzoening van deze Godin, door de opoffering van des Konings dochter, Iphigenia. Deze Rei wordt voorafgegaan door de voorafpraak of den Voorafpreker (πρόλογος), hier den Wachthouder (Φύλαξ), welke vs. 1—38 de Aanschouwers of Hoorders voorbereidt, door te vermelden, hoe hy, uitzierende naar het afgesproken teeken, hetwelk de overwinning berichten zoude, dat teeken heeft ontwaard en daarvan aan de Koningin kennis heeft gegeven. Tot hiertoe mijne vertaling.

De tweede Rei van vs. 321—429 behelst — nadat de

Grijsaarts vooraf door de Koningin, vs. 224—320, bekend gemaakt zijn met den val van Troje, en hoe zy de snel aankondigde, door middel van ontstoken vuren veroorzaakte, tijding heeft ontvangen, — de dankzegging aan Zeus voor het zoo lang gehoopte geluk, de herinnering aan de schaking van Helena, welke smart aan de Grieken, ondergang aan Troje berokkend heeft, en eene ontkiemende haat tegen Agamemnon heeft veroorzaakt, terwijl de Reizangers op het laatst nog eenigzins aan de waarheid van het bericht twijfelen.

De *derde* Rei, welke voorafgegaan wordt, vs. 430—620, door de aankomst en het bericht van den Bode, vooruitgezonden door den Koning, en de waarheid van de heuchelijke gebeurtenis vermeldende, ontwikkelt, vs. 621—719, de voor Troje beklagenswaardige uitkomst van de goddelooze trouwverbreking van Helena, die als Wraakgodin, door hoogere macht afgezonden, straffe aanbrengt voor overmoed en weelde aan de Afiaten. Het laatste gedeelte van den Reizang richt zich tot den aankomenden Koning.

De *vierde* Reizang, wordt, vs. 720—883, voorafgegaan van de toespraak des Konings, en de verwelkoming der Koningin. Het gedrag en de woorden der laatste geven aanleiding tot het onderwerp van dezen Reizang, in welken van vs. 844—931 door de Grijsaarts het voorgevoel geuit wordt, dat deze gewaande blijdschap ter eeniger tijd waarschijnlijk in droefheid veranderen zal.

Nu voert de Koningin de door den Koning als buit verworvene en naar huis medegevoerde Slavin, Casandra, ten tooneele, en daar deze door de Koningin niet tot rede schijnt te kunnen worden gebracht, vs. 932—968, wordt zy aan den Rei overgelaten, waarop de *vijfde* Reizang volgt, welke van vs. 969—1067 een beurtgezang bevat tusschen de Grijsaarts en de Profetes, waar deze de droevige toekomst in omsluisde woorden te kennen geeft. Vervolgens

openbaart zy duidelijk en onbewimpeld, vs. 1068—1219, op aandrang van de Grijsaarts de aanstaande gebeurtenis, het ombrengen namentlijk van den Koning en van de Waarzegfter-zelve door de trouwelooze Koningin en haren over vroegere voorvallen wraaknemenden Minnaar.

Middelerwijl het gejammer van den vermoord wordende den Rei in de ooren klinkt, geeft dit den Grijsaarts, van vs. 1220—1260 aanleiding tot tweederlei beraadflaging: of men moet en kan helpen en den gruweldaad verhinderen, of niet. Deze is de *zesde* Reizang.

De Koningin, ten tooneele verschenen, om zich te verontschuldigen, vs. 1261—1454, wordt door den *zevendende* Reizang eerst in de rede gevallen, doch treedt van vs. 1338 af in woordenwisfeling met den Rei, welke in beschuldiging en verwijt van den eenen kant, en in verdediging, die tot bedreiging overgaat, van de andere zijde, bestaat. Dan treedt, vs. 1455—1551, Aegisthus op, die als machthebber zijnen wil te kennen geeft, hetgeen niet zonder tegenstribbeling door de Grijsaarts wordt aangehoord. Hy verwijdert zich met de Koningin, en de handeling is ten einde gebracht.

Hoewel slechts een gedeelte door my is vertolkt geworden, heb ik het niet ondienstig geoordeeld het geheele beloop van dit heerlijk gewrocht U., Geëerde Hoorders! kortelijk te herinneren, in de hoop, dat dit U niet ongevallig mochte zijn, en tot verduidelijking van het voor te dragene frekken mochte.

De vorm, in welke ik deze vertolking konde gieten, moest natuurlijk van die van het oorspronkelijke verschillen.

Het Grieksch heeft door de onderscheiding van lange en korte lettergrepen eene afwisseling van versvoeten en versmaten, die den Lierdichter gelegenheid geven en hem de gemakkelijkheid bezorgen om het vuur der drift, die

hem bezielt, als van zelf in allerlei vormen van rhythmus en welluidendheid te doen uitstroomen. De westerfche talen, en dus ook het Nederduitsch alsmede het Friesch, hebben alleen de betooning (accentuatie) tot hare hulp om afwisseling en verscheidenheid aan te brengen, en kunnen het rijm niet misfen, dat toch altijd belemmering veroorzaakt of tot een zelfde denkbeeld dikwijls terugvoert. Wy kunnen maar alleen ons van jamben of trochæen bedienen. Anapæsten (o o —) of dactylen (— o o), het is waar, laten zich ook gebruiken, hetgeen wy trippeldicht noemen, maar wanneer die voeten zuiver zijn, dan wordt de trippeling en door de vele op twee onbetoonde lettergrepen eindigende infinitiven, en verkleinwoorden, zoo niet laf dan toch spoedig vervelend.

Het Grieksch treurspel is geheel lierdicht. Niet alleen zijn het de reizangen, maar ook de alleenfpraken, ook de famenfpraken tusfchen twee en drie perfonen. De laatften bestaan uit driematige of zesvoetige jamben, en, gelijk Bilderdijk aanmerkt, niet uit zesvoetige dactylifche versmaten, die tot het Epifch gedicht behooren.

Mijne vertaling heb ik daargesteld in jambifche dichtmaat, maar zoo, dat ik in de Reien my niet gebonden heb aan hetzelfde getal voeten in ieder vers, maar dit aan den aandrang heb overgelaten, en dus eene, by ons zogenaaemde, dithyrambe heb gevormd. Waar de Dichter evenwel in zijne ftrophen en tegenftrophen onder elkander dezelfde maat behoudt, heb ik ook keeren en tegenkeeren of coupletten in gelijke maat gebezigd.

Onze Alexandrijnen, die anders tot vertaling van zesvoetige dactylifche maten gebruikt worden, die daartoe onder de handen van eenen Vondel of Bilderdijk zoo byzonder gefchikt zijn, boden zich, uithoofde van hetzelfde getal van lettergrepen als van zelf aan, tot vertaling van de alleen-, twee- of driefpraak. Eigentlijke zesvoetige

jamben, zonder rijm en zonder sleepende regels, de zoo-genaamde *black verses*, geven althands in onze talen iets stroefs en stootends.

Verfchoont my ook deze uitweiding, Geachte Hoorders!
Zy was dienftig ter rechtvaardiging van mijne Proeve.

AGAMIMNON.

WACHTHO(L)DER.

Weeromftoit fen dit uwnek by 't Hiimmelftjoer beplachtjend,
Hjir lizzende op miin earm ien jier lang al, in wachtjend
Op 't teck fen Atreus be(r)n, alliick ien trouwe huwn,
Kin ick de ftjierren, dy dear prealje nach(t)s ijn 't ruwn,
Dy winter oonne minsch, æf fimmerhjietne bringje,
Gloarglanze maesters, dy fen pas iin 't loftrom hingje.
Oppe uwtkiick lizze ick nei it teicken fen ien ljuecht,
Ien gloed fen fjoer, dy uwz fen Trojen jouwt berjuecht,
Ien blye oerwinningfjong. Dat locks it ein schil wezze:
10 So hoapt it he(r)t fen 't wiiv, het mannen kin belezze.
Az ick 't nachtdwaeljend bod, fen dauwe wiet, beklieuw,
Het nea beloacke wi(r)t trog djoeiend droambedriew,
Ho(l)d ick, dear bangens by my ftiet iin pleats fen fliepen,
Mei kreff in mei gewelt mine eagen al oon iepen,
In az ick fonge wol æf nuuntje feaft in fwiot, —
It beste dranckjen dogs tjin 't fliepen iz ien liet, —
Den kleie in kreune ick, om 't, heel oarz az wol foarhinne,
De minfchen iin dit huwz fo rju onlockig binne.

Komt dear foroaring fen dy grouwellicke sme(r)t?
20 Breckt iinne fjierde ien fjoer fo bly trog 't tjuester fwa(r)t?
O wolkom ljeacht by nacht, y dogge it al forhuwgjen,
Alliick oer dei de finne, y dogge donsjen, juwgjen
It folck fen Argos, omme wolfea(r)t ijne ftee.

Hoezee, hoezee!

'k Bring Agamimnons frouw dit teicken fonder talmjen.
Nou moat jæ gouw fen 't bod, om dae(d)liick uwt to galmjen
De blymie oonnet folck, in oer diz fackelbran
To juwgjen, om 't de fted fen Trojen iin uwz han
Iz recke: docken geann' moast dogs dit boadfchip meldje.

30 Ick falme schil foarop it iiverfjoer oonjeldje;
 Forbreidje ho 't miin folck blylockig iz forgien;
 'k Smiet trog diz wachte seis mei eltze dobbeltien.
 Az nou uwz Kening komt, wol ick miin blidens uwte,
 Siin ljeave han al fest iin dizze han befluwte;
 Fen 't oare reppe ick net; ien okfe great in brie
 Iz lizzende op miin tonge; — az 't huwz ien stimme hie,
 't Schoe 't luwd uwtgalpje in klear, doz ick wol 't je(r)n belye,
 Wer immen kindig iz, dogg' wit hy neat, 'k schil fwyte.

KOARE.

It tjiende jier iz 't nou, dat, het foar Pryamis
 40 De greatste tjinftan iz,
 It kreftig span fen Atreus soanen,
 Trog Zeus bechinsd mei de ear fen ien pear troanen
 In skepters, Menelais in held Agamimnon, al
 Mei schiippen fen ien tuwzentel
 Ien trop Argiven uwt diz krite
 Habbe oonbrocht, om to fnechtjen fier fen huwz,
 God Ares uwte bo(a)r(st) oonroppend mei gedruwz,
 Allieck de gieren, az jearn spiit in wriit forbite
 Om 't broetfel, boppe 't nest omraeie,
 50 In fwirlend draeie,
 In oppe riemen fenne wjuecken swaiee,
 Om 't meie swiete be(r)n
 Eack 't nofliieck wi(r)ek fen 't fieden iz forle(r)n.
 Het ien dear boppen socks fornomme,
 Apollo, Pan æf Zeus, iz komme
 Dit fuwgelfchriemjend luwd fen 't wread beroave pear
 Scherpguwljend iin sijn ear:
 Hy stjoert ien Wreckodin om 't liltz bedriew to strafjen.
 So treanwt, om rie to schaffjen,
 60 God Zeus, dy 't gastrjuecht hoedt, eack Atreus teamme hin
 Op Alexander los, om 't wiiv, het trog to dertne min
 So folle frejers hie; — hy bringt ien freezliieck kampjen,
 Az wiild djiert oppe gruwv to stampjen,
 To fnechtjen man tjin man, to wraeckfeljen forwoed,
 To biten iin it san, to smoarjen iinnet bloed,
 Oon Danaërs in Trojers: 't iz wer 't iz; 't schil, jiette oermomme,
 IJn 't ein so 't wezze moat dogs komme:

- Æft immen kjermt, æf bidt mei flit,
 Æf triennen sti(r)t, it holpt nin biit,
 70 Hy kin it wreckfwi(r)d net ontfjuechtje. —
 Wy tor fen flesck, wy laem fen schonck,
 Wy blieuwe az o(l)d fuwl hjir by honck,
 Wy meie iin 't fjuechtfjild neat uwtrjuechtje.
 Uwz kreft iz az dy fen ien boicke foar uwz Foa(r)st. —
 Az dogs it jengdig bloed, ea bruwzkjende iinne boa(r)st,
 Nou traeg fen o(l)dens streamt,
 Wer Ares de o(l)de paei iz uwte hannen litfen,
 Dear flacht hy torrend beamt,
 Fen fap in bled ontdien, oon toecke in twiig to britfen,
 80 Op trye foetten stroffelt hy dear lanze wei,
 In doarmjet liick ien droam by dei. —
 Y, dochter fen Tyndareis,
 Y, Klitimnestra, Keningsfrouwe,
 Het to-fal, ei, het nyes, fiz,
 Kaem to jon earen nou, iz 't louwe
 Dat Y dit æfferfjoer so willig hadde ontfutfen?
 In walmje fenne Goden, dy diz fted rejearje,
 Dy iinne hiimmel æf oppe ierd forkearje,
 Alle a(l)ters op, trog jef by jef, iin riick in fmoeck,
 90 Dy treast uwz jaene in 't he(r)te uwz meitje kloeck?
 In klieuwe loag by loage, —
 Oonwackre trog ien hellig fmoar,
 Fen 't binneft hoafrefoar, —
 Omheegens neie hiimmelboage? —
 Siz hjierfen hette Y kinne oon my,
 Hette oarber iz to prijzjen;
 Heelmaester fen diz forg binne y,
 Dy nou oppe iene tiid queatinsjend blicwyt beret,
 Mar op iene oare tiid komt hoap forbriffen in æfined
 100 Trogge æfferbran, jæ wit it paed to wiizjen
 Oon kommer, dy uwz 't he(r)t trogfrettend nea wi(r)t saed.

KEARE.

Hette oon uwz folck, do 't wei teag, iz belestge,
 Wit ick, miin jeld, dy hiimmeljef
 Jouwt oon miin amme, njuet in left,
 Ien fjonfa(r)s fol oerreding kreft. —

- Do 't fuwgelpear twae keningen befestge
 Az oerhaed het, (fol wreekfjocht wie(r)n' jae in spite,)
 Oon Hellas jeugd iin stercke ban,
 In treauwne nei it Teucrisch lan,
 110 Mei scherpe piick in kriegsmanshan,
 Twae fuwgelkeningen, ien swa(r)te, ien wite,
 Fen 't schiipekeningspear, so tjoe,
 Bespeure rjuechts by huwz, dy ite
 Ien moerhazz' finfen iin diz krite:
 Sjong wee, sjong wee, oerwinne 't goe?

TJINKEARE.

- De earwi(r)de Preester, — neat foar him iz tjuester
 Fen 't komme moat, so bly az near, —
 Seag iin dit striidbre broarrepear
 Dy hazzefretters, net in klear.
 120 Wy binne, sprieck er, 't rjuechte spoor net bjuester.
 Al meier tiid wi(r)t Pryams sted oeruwne;
 Het min dear fiint, by jonge in o(1)d,
 By Ieeg in heeg, fen sulver, go(1)d,
 't Komt alles iens iin uws bewo(1)d,
 Az 'ninter schoert diz feste fjuechtersbuwne,
 Om 't Artemis iz liltz in tjoe,
 Wijst de ea(r)nen ha de hazz' forbiten.
 Jæ het ien heeckel, oon dock iten:
 Sjong wee, sjong wee, oerwinne 't goe!

TOKEARE.

- 130 In Hekate, dy to alle tide
 Forhuwge iz in oermiettig blide
 Mei 't brot fen 't wiild, het jamck oonne oere hingjt,
 Het iinnet schaed fen 't beamte djoeiend springjt,
 Æf boa(r)tjeud oerre heide in weide fwingjt,
 Jouwt neare teickens, — oonne rjuechter fide,
 't Iz wier, dogs quea foar Atrous be(r)n.
 Holp Pæan, mei jæ net de Danaers belettje
 Iin 't farekjen; dat jæ nin quea jette op 't a(1)ter fettje,
 Nin twistfjeack bandleas wiiv de wolfea(r)t rju forplottje.
 140 Jearm bliewt ien grouwliick uwnek besche(r)n,
 Ien falscke huwzpleag, wruwgwiern dy net tjiermet, —

So spriek nou Calchas, goe in tjoe
 Foar 't keningsfolck, het om 't foarfeine kjiernet.
 O fjong liickteanjend, droaf to moe:
 It wee, it wee, oerwinne it goe!

1^e. KEARE.

Zeus, wa er iz, mei him diz namme heagje,
 Dy jouw ick him aloon, ick wit
 Neat to betinsjen, wer ick 't wol oerweagje,
 Az Zeus, op wa de forgen, dy uwz pleagje,
 150 To smiten binne, uwz to-forlit.

1^e. TJINKEARE.

Dy great earst wier, ho stout hy eack bragearre,
 Fordwinne, az wier er nea net west.
 Dy nei him kaem iz heel indal oerheare.
 Jouwt immen nou oon Zeus de oerwinning-eare,
 Dy kry't ien kloeck forstan op 't lest.

2^e. KEARE.

Hy wiisde it paed, hy het trog 't lyen schinen
 De wiisheit oonne minsch to stipp';
 Eack iinne fliepe iz 't he(r)t fen sorg befinen,
 Onwillig komt it rjuecht begriip;
 160 It loek, de frede, njuct in nolck,
 Binne 't eindom mar fen 't hiimmelfolck.

2^e. TJINKEARE.

Dy Greeckens floate az Oerhaed moast bestjoere,
 Dy het de Preester net fo 't heart
 Behaan'le, in alles kaem iin reppe in roerc:
 It nauw fen Chalcis stoit de feart,
 Nin wetter falt er foarre bauwg
 Oon Aulis ree, de see blienwt drawg.

3^e. KEARE.

De wiin, dy fenne Strimon bliezjend teistert,
 So quea iin rest, so hongrjend 't fran ontheistert,
 170 De Noa(r)dfche fleag, dy schiip in tuwg forfliint,
 Het uwtfel dien, het dei by dei forspille,

Het Argos blomme ontbleddere in forwille.

De Preester iz 't, dy hjier ien middle fiint, —
 't Iz Artemis, — ja, foar it farckjen holpjend,
 Dogs Atreus team mei rouwe in griimme oerftjolphjend;
 De fkepter staet, so free(z)liick wie(r)n' jae ontdien,
 Mei kreft de gruwne, oon 't eag ontflewpte ien trien.

3^e. TJINKEARE.

Swier iz miin lot, hadde ick dy lest net folge, —
 So spriek de Foa(r)st, dy de o(1)dfte wier, forfwolge
 180 Fen droafheit, — swier az ick miin famcken dei,
 In 't maegdliick bloed fen 't proncke-biild fen 't houwliick
 Miin heite-han foar 't a(1)ter baei, ho grouwliick!
 't Iz alles quea, hette ick hjier karre mei.
 Ho kinne ick eede in plicht nou lef forjitte,
 In Greeckens float, miin frjuene-buwn forlitte?
 Dit jeugdige bloed het Artemis betocht
 Om foarre-wiin, ... 'k jouw to ... jae ha' har nocht!

4^e. KEARE.

Do him it bit fen nea(d)twang iinne muwle
 Wier wringd, onrein, onhellig, — let in ier
 190 Uwtbliezjend moarde in roave, net befchuwle
 Mar iepentliick, — het fuwn hy do to swier?
 Ien minfche dogs, — kry't hy dear iinne holle
 Ien fchanbedrieuw, wickt hy fen 't tiige paed, —
 Doar alles dwaen; nin quea iz him to folle:
 Dy eerne om 't wiiv to straffjen teag az haed
 Mei fchiip to krige, iz 't dy fiin dochter daet.

4^e. TJINKEARE.

Nin biddjen holp, nin o(1)dfears namme-klange
 By 't struidbre pear, het hjier to flisfjen hie;
 200 Om neat gejanck fen 't famcken near in bange. —
 In de Æffrer joeg fiin tjienne(r)s ki(r)t befchie:
 Allieck ien bock, foar 't a(1)ter plat betinge,
 Til fo de faem, iin falyen bemomd,
 Omheegens, left, foarfichtig, ho(1)d omflinge
 Jear muwle, dat nin flockwinsch dear uwt komt,
 Dat jae nin uwack oer 't keningshuwz uwtbromt.

5e. KEARE.

Trog teamme-twange iz alle luwd nou stille.

It porperklaed hingjt fluwck-del noie gruw.

Meilyend eltz fen dy dear æffre schille

Beloaitjend, wi(r)t jæ ien schildre bild befuw.

210 Jæ woe de stim forheffje,

In mannehe(r)ten treffje,

Alliick jæ folliids die, so faeck hjeear hjeawe heit

Foar frjuenen hie ien miel bereid:

Den fong jæ 't tredde liet oon Zeus mei kausch beleid. — —

5e. TJINKEARE.

Het do kaem feag ick net, in kin 'k net sizze:

Ien quea ein noam eack Kalchas quea begin.

Wa 't onderfuwn trog lyen schil 't uwtlizze,

't Foar-æf to hjearren wier nea nei miin fin:

Al ier encagh de pleagen,

220 Az 't uwnck dear op komt deagen:

O riize ien fwiete free uwt dizze tjucstre nacht!

So winscht steez oon uwt alle macht

De stinz fen 't Apisch lan, de allinne trouwe wacht.

AANTEEKENING.

Ik heb de spelling, waaromtrent men het nog niet geheel eens is, zooveel my mogelijk was ingericht naar die van het Nederduitsch, en op deze wijze trachten te vereenvoudigen en de lezing meer gemakkelijk te maken.

Agammon, *Eschylis*, *Klitsmnestra*, zoo luiden deze woorden in de uitspraak.

Wachtho(l)der. De *l* moet niet gehoord worden. Gijsbert Japicx drukt deze klank *o(l)* uit door *â*. Het is de *aklank* ja, maar die sterk overhelt tot de *o*, even als de Engelschen haar uitspreken in *all*. De Nederlander, die deze klank noch van eenen Fries, noch van eenen Engelschman ooit gehoord heeft, zal haar mijns oordeels juist treffen, als hy haar uitspreekt, gelijk ik hier voorgefeld heb. Daarom meende ik de spelling etymologisch te moeten behouden. Het lijkt anders wel vreemd eene letter te schrijven en te bevelen haar niet uit te spreken. Hetzelfde zullen wy met meer letters, voornamentlijk met de *r*, aantreffen, die wy dan ook in () zullen plaatsfen.

Weeromftoit. *Weer* is het Nd. *weer* of *weder* (rursus); *wer* het byw. *waar* (ubi); *waer* het zftnw. *weer*, of *weder* (tempestatas); *wier* het bynw. *waar* (verus); *wier* ook het wkw. *was* of *ware* (eram, essen).

Het aan *wer* (ubi) tegenovergestelde spel ik liever *dear* Nd. *daar* (ibi), dan *der*, omdat in dit woord meer de tweeklank *ea* gehoord wordt, dan de eenvoudige *e*, welke tweeklank in *wer*, hetgeen altijd snel uitgesproken wordt, zelden wordt gehoord.

Deze tweeklank *ea* wordt uitgesproken als in het Nd. *ee* gevolgd door eene *r*, b. v. in *eer*, *leeren*, maar door het sleeten van die klank wordt altijd flaauw eene *a* gehoord.

Stoit. De tweeklank *oi*, die in het Nd. *ui* is, is in het Friesch even verschillend van *ui*, als *o* en *u* verschillen in *konst* en *kunst*, *gonst* en *gunst*. *Oi* is de *o*, en *ui* de *u* stootende tegen de *i* als medeklinker of liever *j*: *boi* Nd. *knaap* en *bui*, Nd. *vlaag*, *bui*, verschillen hoorbaar. Als *oi* lang uitgerekt wordt, neemt het ook eene *a* aan, b. v. *loai* Nd. *lui*.

Uwnck. *Uwn* wordt uitgesproken als het Nd. *on* of *oen*, doch zoo, dat de *o* of *oe* den neustoon aanneemt. Om dit duidelijk te maken, heb ik hierin de spelling van G. J. behouden. Het ontkennend *on* van het Nd. zou men dus ook, om zich gelijk te blijven, *uwn* moeten spellen en schrijven, b. v. *wonwillig*, *wonrom* Nd. *onwillig*, *onruim*. Ik heb dit evenwel maar, even als G. J., *on* gelaten, omdat ik vreesde het duidelijke mischien (1) onduidelijk te maken. Dezelfden neustoon vindt men ook altijd in *an* b. v. *lan*, *han* Nd. *land*, *hand*.

Ck behoud ik met de ouden, omdat de enkele *k* geene sluitletter is, en de dubbele *k* de *ck* ook niet vervangen kan. In het Nd. heeft men dit vergeten, als men schrijft *Dokkum*, *Makkum*, *schrikken* en *dok*, *mak*, *schrik*. De Franschen hebben ook die *c* vergeten in *musique*, *fabrique*. De *k* behoort, als aanvangletter, in *kap*, *kop*, Fr. *kjerme*, *klagen*, *knagen*, *krimpen*, omdat zy meer eene aanblazing is, dan wel eene letter. *Qu* is, b. v. vs. 138 als aanvangletter ook door my behouden: *kw* toch zijn twee letters.

Maar wat is *wwnck* vraagt men mischien, omdat dit

(1) My hindert altijd als ik *mischien* moet en niet *mischiijn* mag schrijven. Men hoort toch duidelijk *mischiijn* en niet *mischien*. De verkeerde afleiding van *mag schien* zou dan ook ophouden.

woord in onbruik geraakt, en dus zelden gehoord wordt? Het is m. o. *uwnlock* Nd. *onluk of ongeluk*, even als *uwng* of *onge(tiid)* voor *onlege* of *onledige tijd*.

By. De *y* zonder stippen geschreven is de voorlaatste letter van ons Alphabet, *y-e*, Friesch *y-et*, Fransch *y-grec*, en behoort tot die drie letters, die uit den vreemde zijn. Als men haar bezigt, gelijk het behoort, in Latijnsche of verlatijnschte Grieksche woorden, dan spreekt men haar uit als *i*: *Cyrus*, *Hypochonder*. In het Grieksch-zelve, dit weet men, klinkt *zy* als onze *u*. Schrijft men haar met stippen, dan zijn het twee letters, de klinker *i* en de medeklinker *j* of liever de *i* als klinker en als medeklinker (even als ook de *u* als klinker en als medeklinker *v* gebezigd wordt). Ik heb deze Grieksche lettervorm gebruikt, even als *zy* in de 16de en 17de eeuw, b. v. door Vondel, Huygens, Hooft, en in navolging van hen terecht, door Bilderdijk, v. Lennep en anderen, gebruikt werd, als *i* op het einde eener lettergreep, waar deze de klank van *i* stuitende tegen *j* is. *Hy*, *by* spreke men uit, niet alleen in het Friesch, maar ook in het Nederduitsch als of er stond: *hi-j*, *bi-j*, en men geve dan natuurlijk aan de *i* dezelfde klank, als *zy* heeft in *hin*, *bin*; *hik*, *bin*.

Beplachtjend (Ned. *bepleitend*). Men spreke dit vooral niet uit als: *placht-jend*, maar late duidelijk voor de *j* eene *s* als overgangsletter hooren: *placht-s-jend*. De Halbertsmaas zetten deze letter er in, my dunkt dat het niet noodig is. In *meitsje* heb ik haar evenwel niet durven weglaten.

2. *Lizzende*. Spreke men uit als *li(d)zend*.

Ien. Offchoon het onbepalend lidwoord, even als in het Ned., toonloos wordt uitgesproken, heb ik gemeend het even als het telwoord te moeten spellen, om het niet te verwarren met het voegwoord *in* Nd. *en*.

3. *Be(r)n*. Analogisch behoort hier de *r*, offchoon ze

nooit wordt uitgesproken. Het is het Ned. *boorn* of *boren* voor *geboren*.

Trouwe. Komt misfchien nog nader aan de uitspraak als men fchrijft: *trouwe*. Het Gr. heeft *als een hond*. Door byvoeging van *getrouwe* is de vergelijking m. o. voor ons niet ftuitend.

5. *Minsch*. De uitspraak van *fch* is niet gelijk in het Ned., maar toch ook niet *fk*. Daar zy in het midden is tufchen *fch* en *fk*, heb ik het eerfte behouden.

9. *Socks*. De *l* wordt hier in het geheel niet gehoord. Eigenlijk moest het *fo(l)cks* wezen. In de uitspraak maakt het geen verfchil.

Schl en *fchoe*. Anderen fchrijven *fchl* en *fchoe*. De *ch*- of *k*-klank is hier geheel verlopen. Men hoort nooit anders, dan *fil*, *foe* enz.

11. *Wiet*. Eng. *wet*. *The ground is wet through dew*, zegt de Engelschman: *de gruvn iz wiet trog dauwe*, zegt de Fries. *Wiet* is verwant met *wetter* Ned. *water*. V. Kiel heeft *wedde* j. *drencke*, thands *wad*, *wadde* of *wed*. In Leeuwarden kent men het *hünste*- of welluidendheidshalve *hünfterwad*, Ned. *het paardewad*, Lat. *vadum*.

12. *Djoeie*. Eng. *to joy*.

13. *Sliepen*. Eng. *to sleep*.

18. *Rju*, stadfriesch *ry*. V. Kiel *rijf*, *larius*.

22. *Oer* of *by dei*, Eng. *to day*, ook *by djoe*. *Hjoed* of *joed* Ned. *heden*.

26. *Bod* ook *bæd* Ned. *bed*.

51. *Riemen fenne wjuecken*. De natuurkundigen noemen de flagvederen *remiges*, *rociërs*.

56. 't *Wread beroave pear*. Ik zie geene zwarigheid de lezing: τῶνδε μετόικων hier te behouden. Μέτοικος moge zoo niet voorkomen, analogisch kan het toch beteekenen hetzelfde als σύντοκος, *famenwonend*.

74. *Boi*. Eng. *boy*. *Lütze boi* Eng. *little boy*.

81. *Droom*. Misschien ware *schaed* beter.

85. Bekend is de vraag van *Sche(r)ne Wübe: Swob-nift is 't Lauwa?* en het antwoord: *Jae 't is Lauwa*, en van daar *Swobbe Lauwa* voor *Fides Punica* (Schot., XI, 364). Dit *lauwa* is het Eng. *law*.

89. *Rüick*, ook *reeck*, Eng. *reek*.

91. *Loage*. Ned. *gloed*. Oeko Scharl., b. 308, » zag » men Wommels, — geheel in ligt *loog* staan branden." Posthumus, *Keapm. f. Ven.*, Voorr., XXV, » ijn wans » *loage* hij fels — opbaarnde;" Halbertsma, *Leed in Wille* enz., 70, » dat de *loage* healwei de scoarftjenmantel slacht." By Hooft is *loogje* overdrachtelijk *lonk*.

112. *Tjoe*. Het is niet, gelijk Bilderdijk zegt, hetzelfde als *goed*, T. V, II, b. 344, maar juist het tegenovergestelde.

146. Onze dichter gelooft aan eenen God, die alles bestiert, en die alles wel maakt. De naam van Zeus komt hem om dat Wezen te benoemen de geschiktste voor. Deze aanhef is wel eenigzins te vergelijken by Popes *Universal prayer*.

Father of all! in every Age,
In every clime ador'd
By faint, by savage and by sage
Jehovah! Jove or Lord.

158. *Eeek iinne sliiep* enz. Zoo Gijsbert Japicx, I, 106. Pl. XVI, 4.

Salm ijn mijn sliiep, ijn 't droagjen op mijn bed,
Drieuw't 't ijnborst my to fill'ge leere in witten.

190. Hand. IX, 1. 'Ο δὲ Σαῦλος ἔτι, ἐμπνέων ἀπειλῆς καὶ φόβου.

219. *Ier enoagh*. Eng. *Early enough*. Meest heeft men in het Friesch voor *enoagh*, *genoagh* den vergelijkenden

*

trap: *hi(r)der noagh* Nd. *harder genoeg* voor *hard genoeg*.
Zoo is ook de gewone uitdrukking: *fadder* of *sedder*, het
eerste in de stad meer in gebruik, eigenlyk *fadder genoeg*,
Nd. *verzadigder genoeg* voor *verzadigd genoeg* of *meer dan*
genoegzaam verzadigd.

